

# ปัจจัยที่มีผลต่อการดูแลสุขภาพช่องปากของผู้ป่วยเบาหวาน ตำบลม่วงหวาน อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

จิรสุดา บัวผัน<sup>1</sup>

## บทคัดย่อ

การศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงพรรณนาแบบภาคตัดขวาง (Cross-Sectional Descriptive Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณลักษณะส่วนบุคคลและ แบบจำลองการวางแผนในการส่งเสริมสุขภาพที่มีผลต่อการดูแลสุขภาพช่องปากของผู้ป่วยเบาหวานในเขตตำบลม่วงหวาน อำเภอ น้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ประชากรที่ศึกษาคือ ผู้ป่วยเบาหวาน จำนวน 290 คน ใช้วิธีการสุ่มอย่างเป็นระบบ ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 133 คน เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสัมภาษณ์ ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน มีค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามทุกข้อมากกว่า 0.50 วิเคราะห์หาความเที่ยงของแบบสัมภาษณ์ ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาชเท่ากับ 0.96 ดำเนินการเก็บข้อมูลในระหว่างวันที่ 1 ถึง 31 กรกฎาคม 2562 นำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ด้วยสถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่ามัธยฐาน ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์สเปียร์แมน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุแบบขั้นตอน โดยกำหนดระดับนัยสำคัญที่ 0.05 จากการศึกษาพบว่า ตัวแปรแบบจำลองการวางแผนในการส่งเสริมสุขภาพ ด้านทัศนคติเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพช่องปาก ด้านจำนวนอุปกรณ์ทำความสะอาดช่องปาก ด้านการเข้าถึงสถานบริการสาธารณสุข ด้านการได้รับการสนับสนุนจากอาสาสมัครสาธารณสุข ด้านการรับรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพช่องปาก ซึ่งตัวแปรอิสระทั้ง 5 ตัวแปร สามารถพยากรณ์การดูแลสุขภาพช่องปากของผู้ป่วยเบาหวานในเขตตำบลม่วงหวาน อำเภอ น้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ได้ร้อยละ 61.3

**คำสำคัญ:** คุณลักษณะส่วนบุคคล, แบบจำลองการวางแผนในการส่งเสริมสุขภาพ, การดูแลสุขภาพช่องปากของผู้ป่วยเบาหวาน

<sup>1</sup> ทันตแพทย์ชำนาญการ, ฝ่ายทันตสาธารณสุข โรงพยาบาลน้ำพอง อำเภอ น้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

Corresponding Author: Jirisuda Bouphan. E-mail:jirisuda38@gmail.com

# **FACTORS AFFECTING ORAL HEALTH CARE OF PATIENT WITH DIABETES MELLITUS IN MUANG WAN SUB-DISTRICT NAM-PHONGDISTRICT, KHONKAEN PROVINCE**

*Jirisuda Bouphan<sup>1</sup>*

## **ABSTRACT**

This cross-sectional descriptive research aimed to study personal characteristics and precede proceed model affect to oral health care of patient with diabetes mellitus in Muang Wan sub-district Nam-Phongdistrict, KhonKaen province. The samples were 133 diabetes mellitus patients randomly selected by systematic random sampling from the 290 populations of diabetes mellitus patients at Muang Wan sub-district. This study was collected data by interview form that examined and verified by the three experts for content validity and all items objective congruence were more than 0.50 and the Cronbach's Alpha Coefficient was at 0.96. Data collected between 1<sup>st</sup> and 31<sup>st</sup> July 2019. The data distribution was performed by descriptive statistics including percentage, mean, standard deviation, median, minimum and maximum. The Inferential statistics were Pearson's product-moment correlation, Spearman's rank correlation coefficient and Stepwise multiple linear regressions. The level of statistical significance was set at 0.05. The results showed five of precede proceed model; attitude about oral health care, number of oral cleaning equipment, access to public health facilities, the support of the Village Health Volunteers, awareness about oral health care and five variables could predict the oral health care of patient with diabetes mellitus at 61.3%.

**Key words:** Personal Characteristics, PRECEDE-PROCEED Model, Oral Health Care of patient with Diabetes Mellitus

---

<sup>1</sup>Dentist at dental public health department, Nam-Phong hospital Nam-Phong district, Khon Kaen province

## บทนำ (Introduction)

จากสภาพเศรษฐกิจสังคม สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยีที่มีความเจริญก้าวหน้าทำให้ปัญหาโรคติดต่อที่ทำให้เกิดการเสียชีวิตและทุพพลภาพได้ลดน้อยลง แต่โรคไม่ติดต่อเรื้อรังได้ส่งผลกระทบอย่างมากต่อระบบสาธารณสุขของสังคมโลกและประเทศไทย ซึ่งโรคเบาหวานนั้นมีภาวะแทรกซ้อนที่เกิดขึ้น เช่น โรคหัวใจ ภาวะแทรกซ้อนทางไต ตา ปลายประสาท และเท้า เป็นต้น ประเทศไทยกำลังเป็นสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ในปี พ.ศ. 2568 โดยจะมีประชากรที่มีอายุมากกว่า 60 ปี เพิ่มขึ้นประมาณ 14.4 ล้านคน หรือเพิ่มขึ้นเกินร้อยละ 20 ของประชากรทั้งหมดและจะมีผู้สูงอายุ 1 คน ในทุกๆ 5 คน เป็นโรคเบาหวาน สหพันธ์เบาหวานนานาชาติได้คาดการณ์ว่าในปี พ.ศ. 2583 ประเทศไทยจะมีผู้ป่วยเบาหวาน สูงถึง 5.3 ล้านคน กลุ่มโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง กำลังจะกลายเป็นสาเหตุหลักมากกว่าร้อยละ 70 ของการเสียชีวิตทั้งหมดในประเทศ ในปี พ.ศ. 2559 พบว่ามีการเสียชีวิตที่สัมพันธ์กับโรคเบาหวานเป็นจำนวนประมาณ 76,000 ราย หรือมากกว่า 200 รายในแต่ละวัน ซึ่ง คาดว่ามีแนวโน้มจะเพิ่มขึ้นไปเรื่อยๆ และในบรรดาผู้ป่วยโรคเบาหวานที่ได้รับการวินิจฉัย ให้เข้าสู่ระบบการรักษามีเพียงร้อยละ 35.6 ที่สามารถควบคุมระดับน้ำตาลให้เป็นไปตามเป้าหมายของการรักษา หากไม่มีการดำเนินการใดๆ ความท้าทายที่รออยู่ข้างหน้า

คือ คนไทยที่เป็นผู้ป่วยจำนวน 7.5 ล้านคนที่มีความเสี่ยงต่อการเกิดโรคเบาหวานในปัจจุบันมีแนวโน้มที่จะเป็นโรคเบาหวานในอนาคตถึงร้อยละ 70 ซึ่งมีผลกระทบทางสังคมอันเนื่องมาจากอัตราการเสียชีวิต และทุพพลภาพของประชากรเพิ่มขึ้น และผลกระทบทางเศรษฐกิจซึ่งเกิดจากภาระค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลเพิ่มขึ้นตามมา จึงให้เกิดนโยบายเกี่ยวกับเบาหวานเป็นหนึ่งในโรคที่กระทรวงให้ความสำคัญในแง่ของการป้องกันและรักษา ตามแผนยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี (ด้านสาธารณสุข) ซึ่งจัดทำโดยสำนักนโยบาย และยุทธศาสตร์ในปี พ.ศ.2560 แผนยุทธศาสตร์การป้องกัน และควบคุมโรคไม่ติดต่อ 5 ปี (พ.ศ.2560-2564) เพื่อให้ทุกภาคส่วนมีความเป็นเอกภาพในการบริหารจัดการเพื่อสุขภาพของประชาชน บูรณาการการทำงานร่วมกัน และเน้นป้องกันโรคมากกว่าการรักษา โดยการส่งเสริมสุขภาพ และคุณภาพชีวิตของประชาชนไทย ตลอดช่วงชีวิตทุกกลุ่มวัย เพื่อก้าวสู่สังคมสุขภาพที่ยั่งยืน<sup>1</sup>

จากสถานการณ์ที่สังคมก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุและอัตราการพบผู้ป่วยเบาหวานเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว ปัญหาหนึ่งที่พบมากขึ้นในผู้ป่วยคือปัญหาสุขภาพช่องปากทำให้เกิดโรคทางปริทันต์ต่างๆ ซึ่งสุขภาพช่องปากส่งผลกระทบต่อสุขภาพและคุณภาพชีวิต ทั้งด้านกายภาพ อารมณ์ และสังคม โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่สูญเสียฟันทั้งปาก

นอกจากนี้ ยังมีโรคที่สัมพันธ์กับโรคในช่องปาก ร่วมกับความเสื่อมของสภาพร่างกาย ทำให้การดูแลสุขภาพช่องปากมีความซับซ้อนมากกว่ากลุ่มอื่น ประเด็นปัญหาสุขภาพช่องปากผู้สูงอายุที่สำคัญ ซึ่งในการพัฒนางานด้านทันตกรรมนั้น องค์ประกอบที่มีความสำคัญหนึ่ง คือการดูแลสุขภาพช่องปากของผู้ป่วยเบาหวาน ซึ่งเป็นความสามารถในการปฏิบัติระดับบุคคลที่จะดูแลสุขภาพช่องปากและฟันด้วยตนเอง ประกอบด้วย 1) การทำความสะอาดฟันแท้/ฟันเทียมและช่องปาก 2) การหลีกเลี่ยงพฤติกรรมเสี่ยง 3) การเลือกรับประทานอาหาร และ 4) การเข้ารับบริการตรวจสุขภาพช่องปากและรักษาจากเจ้าหน้าที่ทันตบุคลากร<sup>2</sup> จากที่ผ่านมามีการศึกษาเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพช่องปากของผู้ป่วยเบาหวาน พบว่า สุขภาพช่องปากของผู้สูงอายุที่เป็นโรคเบาหวานชนิดที่ 2 อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์ อยู่ในระดับปานกลาง<sup>3</sup> และพบว่า ผู้ป่วยเบาหวานในตำบลแวง อำเภอโพธารองจังหวัดร้อยเอ็ด มีพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากอยู่ในระดับสูง<sup>4</sup>

ซึ่งการส่งเสริมสุขภาพให้ผู้ป่วยได้รับปัจจัยที่จำเป็นด้านต่างๆ ให้ส่งเสริมกันนำไปสู่การมีพฤติกรรมที่เหมาะสม ซึ่งแบบจำลองการวางแผนในการส่งเสริมสุขภาพ (PRECEDE-PROCEED MODEL) เป็นรูปแบบการส่งเสริมรูปแบบหนึ่งที่มีความครอบคลุมปัจจัยด้านต่างๆ ซึ่งมีความน่าสนใจที่จะทำให้การส่งเสริมสุขภาพช่องของผู้ป่วย

เบาหวานมีประสิทธิภาพ เป็นแบบจำลองที่ได้รับการพัฒนาเพื่อใช้ในงานสาธารณสุข ซึ่งสร้างความเชื่อมโยงประเด็นด้านสุขภาพไปสู่ประเด็นที่มีส่วนเกี่ยวข้องอื่นๆ เป็นแบบจำลองที่ให้ความสำคัญกับประเด็นแทรกแซงที่ส่งผลต่อสุขภาพ มุ่งเน้นไปที่ชุมชนในฐานะที่เป็นจุดเริ่มต้นของการส่งเสริมสุขภาพ ได้กำหนดกลุ่มปัจจัยออกเป็น 3 กลุ่มปัจจัยที่สำคัญ ได้แก่ 1) ปัจจัยนำ 2) ปัจจัยเอื้อ 3) ปัจจัยเสริม<sup>5</sup> จากที่ผ่านมามีการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า ผู้สูงอายุโรคเรื้อรังที่เข้าร่วมโครงการพัฒนารูปแบบการดูแลสุขภาพช่องปาก **ผู้สูงอายุโรคเรื้อรังเทศบาลนครรังสิต จังหวัดปทุมธานี** หลังเข้าร่วมโครงการมีพฤติกรรมการเลือกบริโภคอาหารเพื่อสุขภาพช่องปากความรู้เรื่องสุขภาพช่องปากและการรับรู้ความสามารถตนเองในการดูแลสุขภาพช่องปากดีขึ้น<sup>6</sup> และมีการศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมเสี่ยงต่อการเกิดโรคปริทันต์ของผู้สูงอายุอำเภอโนนหาว จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า ความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมเสี่ยงต่อการเกิดโรคปริทันต์มีความสัมพันธ์กับการรับรู้พฤติกรรมเสี่ยงต่อการเกิดโรคปริทันต์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ<sup>7</sup>

คุณลักษณะส่วนบุคคล นั้นเป็นสิ่งสำคัญในการกำหนดสุขภาพ ซึ่งเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ สิ่งแวดล้อมทางสังคม และ สิ่งแวดล้อมทางสาธารณสุขด้วย โดยบุคคลที่มีคุณลักษณะส่วนบุคคลที่แตกต่างกัน จะมีปัญหาสุขภาพที่แตกต่างกัน

ได้แก่ 1) เพศ 2) อายุ 3) สถานภาพสมรส 4) อาชีพ 5) รายได้ 6) ระดับการศึกษา และ 7) ระยะเวลาที่ป่วยเป็นเบาหวาน จะแสดงแนวโน้มของพฤติกรรมแต่ละบุคคล และมียิทธิพลค่อนข้างถาวรต่อพฤติกรรม มีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมเสี่ยง การปรับตัว การทำงาน การเกิดโรคที่แตกต่างกัน ตามความแตกต่างทางคุณลักษณะส่วนบุคคล<sup>๙</sup> จากการศึกษาเกี่ยวกับคุณลักษณะส่วนบุคคลพบว่า ผู้ป่วยเบาหวานที่มาใช้บริการในโรงพยาบาลสงขลาที่มีระยะเป็นเบาหวานมากกว่า 15 ปี มีความสัมพันธ์กับการมีปัญหาด้านสุขภาพช่องปากอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ<sup>๑๐</sup> และนอกจากนี้ยังมีการศึกษา ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเข้าถึงบริการทันตกรรมของผู้สูงอายุจังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า ปัจจัยด้านอายุ การศึกษาและอาชีพมีอิทธิพลต่อการเข้าถึงบริการทันตกรรมของผู้สูงอายุอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ<sup>๑๐</sup>

ตำบลม่วงหวานเป็นตำบลหนึ่งในเขต อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น มีจำนวนหลังคาเรือนทั้งหมด 3,132 หลังคาเรือน ประชากรทั้งหมด 9,855 คน แยกเป็นเพศชาย 4,916 คน เพศหญิง 4,939 คน การรับบริการสาธารณสุขมีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลจำนวน 1 แห่ง คือ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลม่วงหวาน และโรงพยาบาลน้ำพองซึ่งเป็นโรงพยาบาลแม่ข่าย ปัญหาด้านสุขภาพที่สำคัญปัญหาหนึ่งของตำบลม่วงหวาน คือโรคเบาหวาน ซึ่งมีผู้ป่วย

เพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ในปัจจุบันมีผู้ป่วยจำนวน 290 คน คิดเป็น 2,516.49 ต่อประชากรแสนคน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ในการดูแลผู้ป่วยจะมีคลินิกโรคเรื้อรังให้บริการที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเดือนละ 1 ครั้ง ในรายที่มีโรคร่วมรุนแรงหรือไม่สามารถคุมระดับน้ำตาลได้จะมีการส่งรักษาต่อที่โรงพยาบาลบาลพอง นอกจากนี้ในกลุ่มผู้ป่วยโรคเบาหวานซึ่งเป็นกลุ่มที่มีความเสี่ยงในการเกิดโรคปริทันต์จะมีการตรวจสุขภาพในช่องปากปีละ 1 ครั้ง ซึ่งจากการตรวจในปี 2561 มีผู้ป่วยเบาหวานเข้ารับการตรวจทั้งหมด 170 ราย คิดเป็นร้อยละ 61.72 พบว่ามีผู้ป่วยเบาหวานมีปัญหาสุขภาพที่พบส่วนใหญ่ได้แก่ โรคปริทันต์ โรคฟันผุ และต้องการใส่ฟันเทียม<sup>11</sup> จากปัญหาดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าสุขภาพช่องปากเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งในกลุ่มผู้ป่วยเบาหวาน ซึ่งถือเป็นกลุ่มที่มีความเสี่ยงสูงที่จะเกิดโรคทางปริทันต์ได้ง่าย ผู้วิจัยจึงทำการศึกษาค้นคว้าคุณลักษณะส่วนบุคคลและ แบบจำลองการวางแผนในการส่งเสริมสุขภาพมีผลต่อการดูแลสุขภาพช่องปากของผู้ป่วยเบาหวานในเขตตำบลม่วงหวาน อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น เพื่อให้ได้ข้อมูลและแนวทางในการดูแลผู้ป่วยให้มีประสิทธิภาพต่อไป

### วัตถุประสงค์ (Objective)

1. คุณลักษณะส่วนบุคคลและแบบจำลองการวางแผนในการส่งเสริม

สุขภาพที่มีผลต่อการดูแลสุขภาพช่องปากของผู้ป่วยเบาหวานในเขตตำบลม่วงหวาน อำเภอ น้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

2. คุณลักษณะส่วนบุคคล ระดับแบบจำลองการวางแผนในการส่งเสริมสุขภาพและระดับการดูแลสุขภาพช่องปากของผู้ป่วยเบาหวานในเขตตำบลม่วงหวาน อำเภอ น้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

3. ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะของการดูแลสุขภาพช่องปากของผู้ป่วยเบาหวานในเขตตำบลม่วงหวาน อำเภอ น้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

### วิธีดำเนินการวิจัย (Methodology)

การศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงพรรณนา แบบภาคตัดขวาง (Cross-sectional Descriptive Study)

### ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

**ประชากรที่ศึกษา** คือ ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า ได้แก่ ผู้ป่วยเบาหวาน ตำบลม่วงหวาน อำเภอ น้ำพอง จังหวัด

ขอนแก่น จำนวน 290 คน<sup>11</sup> และการสนทนากลุ่มจำนวน 12 คนโดยการ คำนวณขนาดตัวอย่างสำหรับวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Multipleregressionanalysis) โดยใช้สูตรคำนวณขนาดตัวอย่างของ Cohen<sup>12</sup> ดังนี้

$$N = \frac{\lambda(1 - R_{Y.A,B}^2)}{R_{Y.A,B}^2 - R_{Y.A}^2} + w$$

เมื่อกำหนดให้

$R_{Y.A,B}^2$  คือ ค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจเชิงพหุสำหรับ Full Model ซึ่งในการวิจัยในครั้งนี้ได้นำค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของตัวแปรจากการศึกษาปัจจัยคุณลักษณะส่วนบุคคล สถานะสุขภาพ ทักษะคิด และพฤติกรรมสุขภาพ ที่มีผลต่อสุขภาพช่องปากของผู้สูงอายุที่ป่วยเป็นโรคเบาหวานชนิดที่ 2 อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์<sup>3</sup> ซึ่งเป็นลักษณะงานที่คล้ายคลึงและมีพื้นที่เดียวกันในการทำวิจัยครั้งนี้ ซึ่งได้ค่า เท่ากับ 0.176

$R_{Y.A}^2$  คือ ค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจเชิงพหุสำหรับ Reducemodel ( $R_{Y.A,B}^2 - R_{Y.B}^2$ ) ซึ่งได้ค่า

$$R_{Y.A}^2 = 0.128$$

$R_{Y.B}^2$  คือ ค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจเชิงพหุที่เปลี่ยนแปลง เมื่อไม่มีตัวแปรที่ต้องการทดสอบ

$$R_{Y.B}^2 = 0.048$$

$\lambda$  คือ ค่าความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนตัวแปรอิสระและอำนาจการทดสอบ

$w$  คือ จำนวนตัวแปรอิสระนอกเหนือจากตัวแปรที่ต้องการทดสอบ (เขต A) = 0

เพราะฉะนั้นการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ใช้ตัวอย่างในการศึกษาจำนวนทั้งสิ้น 133 คน

## วิธีการสุ่มตัวอย่าง

ใช้วิธีการสุ่มอย่างเป็นระบบ (Systematic Random Sampling) โดยการนำรายชื่อผู้ป่วยเบาหวานตำบลม่วงหวาน อำเภอ น้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ทั้งหมดจำนวน 290 คน มาสุ่มตัวอย่างอย่างเป็นระบบ จนได้ จำนวนตัวอย่างตามที่ คำนวณไว้คือ 133 คน ในการสนทนากลุ่มเพื่อสนับสนุนการอธิบายข้อมูลเชิงปริมาณโดยเลือก บุคคลที่สามารถให้ข้อมูลการดูแลสุขภาพช่องปากของผู้ป่วยเบาหวานตำบลม่วงหวาน อำเภอ น้ำพอง จังหวัดขอนแก่นได้ดีที่สุด (Key informants) เป็นผู้ที่มีความยินดี และให้ความร่วมมือในการสนทนากลุ่มโดยมีแบบบันทึกและเทปบันทึกเสียง ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

## เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือ มี ทั้งหมด 2 ชุด ชุดที่ 1 แบบสอบถาม (Questionnaires) มีทั้งหมด 4 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับคุณลักษณะส่วนบุคคล ส่วนที่ 2 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับ แบบจำลองการวางแผนในการส่งเสริมสุขภาพ ส่วนที่ 3 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพช่องปากของผู้ป่วยเบาหวาน โดยส่วนที่ 2 ถึง ส่วนที่ 3 ใช้มาตราส่วนประมาณค่า มีคำตอบให้เลือกตอบโดยมีเกณฑ์การให้คะแนน 3 ระดับ<sup>13</sup> ส่วนที่ 5 คำถามปลายเปิด โดยให้ผู้ตอบได้เสนอ ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ

ช่องปากของผู้ป่วยเบาหวานตำบลม่วงหวาน อำเภอ น้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

ชุดที่ 2 แนวทางในการสนทนากลุ่ม มีทั้งหมด 4 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 แนวทางการสนทนากลุ่มเกี่ยวกับคุณลักษณะส่วนบุคคล ส่วนที่ 2 แนวทางการสนทนากลุ่ม เกี่ยวกับแบบจำลองการวางแผนในการส่งเสริมสุขภาพ ส่วนที่ 3 แนวทางการสนทนากลุ่มเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพช่องปากของผู้ป่วยเบาหวาน ส่วนที่ 4 ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพช่องปากของผู้ป่วยเบาหวานตำบลม่วงหวาน อำเภอ น้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ เครื่องมือ ทั้ง 2 ชุด ผ่านการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ด้านความตรงของเนื้อหา (Content validity) จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่านพบว่า ทุกข้อมีค่าดัชนีความสอดคล้องมากกว่า 0.50 จากนั้นนำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบแก้ไขและปรับปรุง โดยผู้ทรงคุณวุฒิแล้วนำไปทดลองใช้เครื่องมือ กับผู้ป่วยเบาหวานตำบลวังชัย อำเภอ น้ำพอง จังหวัดขอนแก่นซึ่งที่มีลักษณะการปฏิบัติงานการบริหาร จัดการคล้ายคลึงกันและมีพื้นที่ใกล้เคียงกันในการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 30 คนโดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ของ ครอน บาช (Cronbach's Alpha Coefficients) ได้ค่าความเที่ยงของตัวแปรจำลองการวางแผนในการส่งเสริมสุขภาพ เท่ากับ 0.96 ตัวแปรการดูแลสุขภาพ

ช่องปากของผู้ป่วยเบาหวาน เท่ากับ 0.86 รวมค่าความเที่ยงของแบบสอบถามทั้งหมด เท่ากับ 0.96

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัย วิเคราะห์ข้อมูล ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ สำเร็จรูป สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่ามัธยฐาน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าเปอร์เซ็นต์ไทล์ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุดและสถิติอนุมาน หาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's ProductMoment CorrelationCoefficient) สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์สเปียร์แมน (Spearman's rank correlation coefficient) การวิเคราะห์ถดถอย พหุคูณ แบบ ขั้นตอน (MultipleRegressionAnalysis)

**การแปลผล** การแปลผล คุณลักษณะส่วนบุคคล และคะแนนระดับ จำลองการวางแผนในการส่งเสริมสุขภาพ และระดับการดูแลสุขภาพช่องปากของผู้ป่วยเบาหวานตำบลม่วงหวาน อำเภอ น้ำพอง จังหวัดขอนแก่น โดยนำมาจัดระดับ 3 ระดับคือ มาก ปานกลาง น้อย ซึ่งได้จากการแบ่งช่วงคะแนนเฉลี่ยดังนี้<sup>14</sup> ระดับมาก (2.34-3.00 คะแนน), ระดับปานกลาง (1.67-2.33 คะแนน), ระดับน้อย (1.00-1.66 คะแนน) สำหรับเกณฑ์การแบ่งระดับความสัมพันธ์จากค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ( $r$ )<sup>15</sup> มีค่าตั้งแต่ -1 ถึง + 1 แบ่งระดับดังนี้  $r = 0$  หมายถึง ไม่มีความสัมพันธ์ (No Relationship),  $r = + 0.01$  ถึง + 0.30

หมายถึง มีความสัมพันธ์ต่ำ (Weak Relationship),  $r = +0.31$  ถึง +0.70 หมายถึง มีความสัมพันธ์ปานกลาง (Moderate Relationship ),  $r = +0.71$  ถึง +0.99 หมายถึง มีความสัมพันธ์สูง (Strong Relationship),  $r = +1$  หมายถึง มีความสัมพันธ์โดยสมบูรณ์ (Perfect Relationship )

**การเก็บรวบรวมข้อมูล** ผู้วิจัย ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลหลังจากการวิจัยในครั้งนี้หลังจากได้รับการรับรองจาก คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดขอนแก่น เลขที่ COA 62040/2562 โดยดำเนินการเก็บข้อมูลระหว่างวันที่ 1 กรกฎาคม 2562 ถึง 31 กรกฎาคม 2562

## อภิปรายและสรุปผลการวิจัย (Discussion and Conclusion)

### 1. คุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้ป่วยเบาหวานในเขตตำบลม่วงหวาน อำเภอ น้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

คุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้ป่วยเบาหวานในเขตตำบลม่วงหวาน อำเภอ น้ำพอง จังหวัดขอนแก่น พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 108 คน คิดเป็นร้อยละ 81.2 ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 61 - 70 ปี จำนวน 74 คน คิดเป็นร้อยละ 55.6 โดยมีอายุเฉลี่ย 64.38 ปี (S.D.=8.59 ปี) อายุต่ำสุด 41 ปี อายุสูงสุด 96 ปี ส่วนใหญ่



สถานภาพสมรส จำนวน 82 คน คิดเป็นร้อยละ 61.7 มีอาชีพเกษตรกรรวม จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 30.1 มีรายได้ต่ำกว่า 5,000 บาท ( $Q_1 = 1,500$  บาท ,  $Q_2 = 10,000$  บาท) จำนวน 76 คน คิดเป็นร้อยละ 57.1 สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษา หรือต่ำกว่า จำนวน 124 คน คิดเป็นร้อยละ 93.2 ส่วนใหญ่ระยะเวลาระยะเวลาเป็นเบาหวาน 6-10 ปี จำนวน 50 คน คิดเป็นร้อยละ 37.6 มีค่ามัธยฐาน 10 ปี (Min = 1 ปี, Max = 32 ปี)

## 2. ระดับแบบจำลองการวางแผนในการส่งเสริมสุขภาพของการดูแลสุขภาพช่องปากผู้ป่วยเบาหวานในเขตตำบลม่วงหวาน อำเภอ น้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

เมื่อพิจารณาระดับแบบจำลองการวางแผนในการส่งเสริมสุขภาพ พบว่า ในภาพรวมกลุ่มตัวอย่างอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 2.36 (S.D.= 0.19) ซึ่งเมื่อพิจารณาตามปัจจัย พบว่า แบบจำลองการวางแผนในการส่งเสริมสุขภาพ ด้านการเข้าถึงสถานบริการสาธารณสุข มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 2.89 (S.D.=0.22) รองลงมาคือ ด้านการได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 2.67 (S.D.= 0.36) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ด้านการได้รับการสนับสนุนจากเพื่อนอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย 1.67 (S.D.= 0.50) รองลงมาคือ ด้านจำนวนอุปกรณ์ทำความสะอาดช่องปากอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 2.17 (S.D.= 0.32) ซึ่งผลการศึกษาระดับแบบจำลองการวางแผนในการส่งเสริมสุขภาพ อยู่ในระดับมากในครั้งนี้น้อยคล้อยกับการวิจัยที่มีผู้ศึกษาไว้แล้วพบว่า การรับรู้และด้านทัศนคติปัญหาสุขภาพช่องปากของผู้ป่วยเบาหวาน โรงพยาบาลสงขลา อยู่ในระดับมาก<sup>9</sup> และพบว่าปัจจัยนำสุขภาพช่องปากด้านการรับรู้ของผู้สูงอายุตำบลบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ อยู่ในระดับมาก<sup>16</sup>

## 3. ระดับการดูแลสุขภาพช่องปาก ผู้ป่วยเบาหวานในเขตตำบลม่วงหวาน อำเภอ น้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

เมื่อพิจารณาระดับการดูแลสุขภาพช่องปาก ผู้ป่วยเบาหวานในเขตตำบลม่วงหวาน อำเภอ น้ำพอง จังหวัดขอนแก่น พบว่า ในภาพรวมกลุ่มตัวอย่างอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 2.36 (S.D.= 0.21) ซึ่งเมื่อพิจารณาตามปัจจัย พบว่า การดูแลสุขภาพช่องปากด้านการเลือกรับประทานอาหาร มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 2.61 (S.D.= 0.34) รองลงมาคือ การเลือกรับประทานอาหารอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 2.42 (S.D.= 0.31) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ การตรวจสุขภาพช่องปากและรักษาจากเจ้าหน้าที่ทันตบุคลากร อยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย 2.14 (S.D. = 0.42) รองลงมาคือ การทำความสะอาดฟันแท้/ฟันเทียมและช่องปาก อยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย 2.27 (S.D. = 0.30) ซึ่งผลการศึกษาระดับการดูแลสุขภาพช่องปากของผู้ป่วยเบาหวานอยู่ในระดับมากในครั้งนี้น้อย

สอดคล้องกับงานวิจัยที่มีผู้ศึกษาไว้แล้ว พบว่าพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากของผู้สูงอายุในเขตตำบลทุ่งทอง อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์อยู่ในระดับมาก<sup>17</sup> และพบว่า พฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากของผู้ป่วยเบาหวานในตำบลแวง อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดร้อยเอ็ด มีอยู่ในระดับมาก<sup>4</sup>

#### 4. คุณลักษณะส่วนบุคคลและแบบจำลองการวางแผนในการส่งเสริมสุขภาพที่มีความสัมพันธ์กับการดูแลสุขภาพช่องปากของผู้ป่วยเบาหวานในเขตตำบลม่วงหวาน อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

คุณลักษณะส่วนบุคคล พบว่า รายได้ มีความสัมพันธ์ต่ำกับการดูแลสุขภาพช่องปากของผู้ป่วยเบาหวานในเขตตำบลม่วงหวาน อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ( $r=0.223$ ,  $p\text{-value}=0.010$ ) ซึ่งผลการศึกษา รายได้ มีความสัมพันธ์การดูแลสุขภาพช่องปาก ในครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยที่มีผู้ศึกษาไว้แล้ว พบว่า รายได้มีความสัมพันธ์กับสถานบริการทันตกรรมที่ใช้ประจำ และการได้รับการตรวจสุขภาพช่องปากของวัยทำงาน อำเภออัมพวา จังหวัด

สมุทรสงคราม<sup>18</sup> และพบว่ารายได้มีความสัมพันธ์กับการเข้าถึงบริการทันตกรรมของผู้สูงอายุในเขตภาคเหนือตอนล่าง ประเทศไทย<sup>19</sup>

แบบจำลองการวางแผนในการส่งเสริมสุขภาพ พบว่า แบบจำลองการวางแผนในการส่งเสริมสุขภาพมีความสัมพันธ์ปานกลางกับการดูแลสุขภาพช่องปากของผู้ป่วยเบาหวานในเขตตำบลม่วงหวาน อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ( $r = 0.689$ ,  $p\text{-value}<0.001$ ) ซึ่งผลการศึกษาแบบจำลองการวางแผนในการส่งเสริมสุขภาพมีความสัมพันธ์การดูแลสุขภาพช่องปาก ในครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยที่มีผู้ศึกษาไว้แล้ว พบว่าการรับรู้ด้านสุขภาพในด้านการรับรู้โอกาสเสี่ยงกับการรับรู้ประโยชน์ที่ได้รับมีความสัมพันธ์ปานกลางกับการดูแลสุขภาพช่องปากของผู้สูงอายุ เขตเทศบาลเมืองเพชรบูรณ์ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์<sup>20</sup> และพบว่า ปัจจัยตระหนักถึงความจำเป็นต่อการเข้ารับการรักษาทันตกรรมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความต้องการเข้ารับบริการทันตกรรมของผู้สูงอายุ<sup>3</sup> รายละเอียดตามตารางที่ 1

**ตารางที่ 1** สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สันระหว่าง 5 คุณลักษณะส่วนบุคคล แบบจำลองการวางแผนในการส่งเสริมสุขภาพ และการดูแลสุขภาพช่องปากของผู้ป่วยเบาหวานในเขตตำบลม่วงหวาน อำเภอ น้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

คุณลักษณะส่วนบุคคล	การดูแลสุขภาพช่องปาก		
	สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (r)	P - value	ระดับความสัมพันธ์
1.เพศ (หญิง)	0.100	0.250	ไม่มีความสัมพันธ์
2.อายุ	-0.097	0.953	ไม่มีความสัมพันธ์
3.สถานภาพสมรส (สมรส)	-0.097	0.266	ไม่มีความสัมพันธ์
4.อาชีพ (เกษตรกร)	-0.130	0.137	ไม่มีความสัมพันธ์
5.รายได้ <sup>a</sup>	0.223**	0.010	ต่ำ
6.ระดับการศึกษา (ประถมศึกษา หรือต่ำกว่า)	-0.167	0.055	ไม่มีความสัมพันธ์
<b>แบบจำลองการวางแผนในการส่งเสริมสุขภาพ</b>			
	0.689***	< 0.001	ปานกลาง
1.การรับรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพช่องปาก	0.535***	< 0.001	ปานกลาง
2.ทัศนคติเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพช่องปาก	0.560***	< 0.001	ปานกลาง
3.จำนวนอุปกรณ์ทำความสะอาดช่องปาก	0.531***	< 0.001	ปานกลาง
4. การเข้าถึงอุปกรณ์ทำความสะอาดช่องปาก	0.225**	0.009	ต่ำ
5. ค่าใช้จ่ายสำหรับอุปกรณ์ทำความสะอาดช่องปาก	0.269**	0.002	ต่ำ
6. การได้รับการสนับสนุนจากเพื่อน	0.392***	< 0.001	ปานกลาง
7. การได้รับการสนับสนุนจากครอบครัว	0.110	0.208	ไม่มีความสัมพันธ์
8.การได้รับการสนับสนุนจาก อสม.	0.232**	0.007	ต่ำ
9.การเข้าถึงสถานบริการสาธารณสุข	0.263**	0.002	ต่ำ

\*\*Correlation is significant at the 0.01 level

\*\*\*Correlation is significant at the <0.001level

<sup>a</sup> Spearman's rank correlation coefficient

### 5. คุณลักษณะส่วนบุคคลและแบบจำลองการวางแผนในการส่งเสริมสุขภาพที่มีผลต่อการดูแลสุขภาพช่องปากของผู้ป่วยเบาหวานในเขตตำบลม่วงหวาน อำเภอ น้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

ผลการวิเคราะห์ พบว่า ตัวแปรอิสระที่มีผลต่อการดูแลสุขภาพช่องปากของผู้ป่วยเบาหวานในเขตตำบลม่วงหวาน อำเภอ น้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ที่ถูกเลือกเข้าสมการ คือ ตัวแปรที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และตัวแปรอิสระที่ไม่ได้ถูกเลือกเข้าสมการคือตัวแปรที่มีค่านัยสำคัญทางสถิติมากกว่า 0.05 โดยตัวแปรที่ถูกเลือกเข้าในสมการเรียงลำดับดังนี้ ทักษะเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพช่องปาก ( $r=0.560$ ,  $p\text{-value}<0.001$ ) จำนวนอุปกรณ์ทำความสะอาดช่องปาก ( $r=0.531$ ,  $p\text{-value}<0.001$ ) การเข้าถึงสถานบริการสาธารณสุข ( $r=0.263$ ,  $p\text{-value}=0.002$ ) การได้รับการสนับสนุนจากอสม. ( $r=0.232$ ,  $p\text{-value}=0.007$ ) การรับรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพช่องปาก ( $r=0.535$ ,  $p\text{-value}<0.001$ ) ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าตัวแปรอิสระทั้ง 5 ตัวแปรสามารถพยากรณ์การดูแลสุขภาพช่องปากของผู้ป่วยเบาหวานในเขตตำบลม่วงหวาน อำเภอ น้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ได้ร้อยละ 61.3 ซึ่งผลการศึกษาคุณลักษณะส่วนบุคคลและแบบจำลองการวางแผนในการส่งเสริม

สุขภาพที่มีผลต่อการดูแลสุขภาพช่องปากของผู้ป่วยเบาหวานในครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยที่มีผู้ศึกษาไว้แล้ว พบว่า อายุ และการเคยได้รับความรู้ทางทันตสุขภาพที่มีผลต่อการมารับบริการทางทันตกรรมของผู้สูงอายุ 60-74 ปี ใน อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์<sup>3</sup> และพบว่า อายุ มีผลกับการใช้บริการทันตกรรมของผู้สูงอายุ ในเขตตำบลนครชัยศรี อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม<sup>21</sup> และพบว่า อายุ ทักษะ การรับรู้ และการได้รับการสนับสนุนทางสังคม มีผลต่อพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากของผู้พิการ ตำบลบัวใหญ่ อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา<sup>22</sup> และพบว่า ทักษะเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพช่องปาก มีผลต่อพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากของผู้ป่วยโรคเบาหวาน ชนิดที่ 2 ที่มารับบริการในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ในเขตอำเภอสังขย จังหวัด กาฬสินธุ์<sup>23</sup> นอกจากนั้นจากการสนทนากลุ่มผู้ป่วยเบาหวานให้ข้อเสนอแนะว่า อาสาสมัครสาธารณสุขควรเป็นคนประสานงานและนัดหมายให้ผู้ป่วยเบาหวานมาพบทันตแพทย์ที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล รายละเอียดดังตารางที่ 2

**ตารางที่ 2** ค่าสถิติวิเคราะห์หาค่าถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอนของการดูแลสุขภาพช่องปากของผู้ป่วยเบาหวานในเขตตำบลม่วงหวาน อำเภอ น้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

ตัวแปร	B	Beta	T	P - value	R	R <sup>2</sup>	R <sup>2</sup> adj	R <sup>2</sup> change
ทัศนคติเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพช่องปาก	0.143	0.253	3.673	<0.001	.560	0.313	0.308	-
จำนวนอุปกรณ์ทำความสะอาดช่องปาก	0.300	0.450	7.059	<0.001	0.678	0.459	0.451	0.146
การเข้าถึงสถานบริการสาธารณสุข	0.265	0.270	4.667	<0.001	0.731	0.534	0.523	0.075
การได้รับการสนับสนุนจาก อสม.	0.067	0.201	3.572	0.001	0.755	0.571	0.557	0.037
ค่าคงที่ -0.078, F = 33.279 , p – value < 0.001, R = 0.783, R <sup>2</sup> = 0.613, R <sup>2</sup> adj = 0.595								

#### 6. ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในการดูแลสุขภาพช่องปากของผู้ป่วยเบาหวานในเขตตำบลม่วงหวาน อำเภอ น้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

กลุ่มตัวอย่างได้ให้ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ในการดูแลสุขภาพช่องปากของผู้ป่วยเบาหวานในเขตตำบลม่วงหวาน อำเภอ น้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ทั้งหมด 42 คน คิดเป็นร้อยละ 31.58 จากจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 133 คน ซึ่งปัญหาอุปสรรคที่มีผู้เสนอแนะมากที่สุด คือ การเลือกรับประทานอาหารจำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 73.81 รองลงมาคือ การตรวจสุขภาพช่องปากและรักษาจากเจ้าหน้าที่ทันตบุคลากร จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 47.62 ในส่วนของข้อเสนอแนะ ที่มีผู้เสนอแนะมากที่สุดคือ การตรวจสุขภาพช่องปากและรักษา

จากเจ้าหน้าที่ทันตบุคลากร จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 42.86 รองลงมาคือ แบบจำลองการวางแผนในการส่งเสริมสุขภาพจำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 33.33 ส่วนปัญหาอุปสรรคที่ได้จากการสนทนากลุ่มคือ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลม่วงหวานไม่มีเจ้าหน้าที่ทันตบุคลากรอยู่เป็นการประจำ และจะมีทันตแพทย์ออกมาให้บริการเพียงสัปดาห์ละ 1 ครั้งทำให้ผู้ป่วยที่มีปัญหาถ้าเกิดการเจ็บป่วยในวันที่ทันตแพทย์ไม่ได้มาให้บริการ และในวันที่ทันตแพทย์มาให้บริการก็มีข้อจำกัดในการให้บริการเนื่องจากมีทันตแพทย์ออกมาให้บริการเพียงคนเดียว

#### ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1. ควรส่งเสริม สนับสนุนให้ผู้ป่วยเบาหวาน ตรวจช่องปากด้วยตนเองหลังแปรง

ฟันเสร็จอย่างถูกต้องและสม่ำเสมอ เพื่อให้สามารถดูแลสุขภาพในช่องปากตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ควรแนะนำการเตรียมไหมขัดฟัน และการใช้ไหมขัดฟันที่ถูกต้องให้กับผู้ป่วยเบาหวาน เพื่อให้สามารถใช้ทำความสะอาดช่องฟันได้อย่างปลอดภัย

3. ควรเพิ่มบุคลากร หรือเพิ่มรอบของเจ้าหน้าที่ให้บริการที่ รพ.สต. รวมทั้งควรมีการประชาสัมพันธ์ หรือ นัดหมายการให้ผู้ป่วยเบาหวานได้ทราบ ผ่านอาสาสมัครสาธารณสุข เมื่อมีทันตแพทย์มาให้บริการ เพื่อให้ผู้ป่วยสามารถเข้าถึงบริการได้ตามลำดับความรุนแรงได้มากขึ้น

4. เจ้าหน้าที่สาธารณสุขควรให้สุขศึกษาเชิงรุก แก่คนในครอบครัวผู้ป่วยเบาหวาน เพื่อให้สามารถให้คำแนะนำ ในการประกอบอาหารที่เหมาะสมต่อการดูแลสุขภาพในช่องปากของผู้ป่วยเบาหวาน

### ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเข้าถึงบริการทันตสาธารณสุข เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการสื่อสารการบริการ และการเข้าถึงการบริการทันตสาธารณสุขอย่างทั่วถึง

2. ควรมีการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพของช่องปากของผู้ป่วยเบาหวาน เพื่อหาแนวทาง และส่งเสริมให้ผู้ป่วยเบาหวาน สมาชิกในครอบครัว อาสาสมัครสาธารณสุข เพื่อนบ้าน รวมถึง

เจ้าหน้าที่สาธารณสุขให้สามารถทำงานแบบบูรณาการในการดูแลสุขภาพในช่องปากของผู้ป่วยเบาหวาน

### กิตติกรรมประกาศ (Acknowledgement)

ขอขอบพระคุณสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดขอนแก่น โรงพยาบาลน้ำพอง สำนักงานสาธารณสุขอำเภอน้ำพอง โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลม่วงหวาน และผู้ป่วยเบาหวานที่ตอบแบบสอบถามและผู้ป่วยเบาหวานที่มีส่วนร่วมในการสนทนากลุ่มทุกคน ที่สนับสนุนในการวิจัยครั้งนี้

### เอกสารอ้างอิง (Reference)

1. Rattarasarn C. Current situation and cooperation for diabetes care reform in Thailand. Bangkok: Novo-Nordisk. 2017.
2. Bureau of dental health, Ministry of public health. Oral care the gateway to good health. Bangkok: Veterans administration organization. 2012.
3. Natengamtavee K. Personal characteristics factors, state of health, oral care attitude and oral care behaviors, influencing oral health of Type 2 Diabetes Mellitus elderly patients in Huai Rat district, Buriram province. Journal of The Office of ODPC 7 Khon Kaen. 2016: 23(2); 23-37.

4. Sirisuwan P. Knowledge, perception and oral health care behaviors among diabetes patients in Wang sub - district, Phon Tong District, Roi-Et province. **Journal of nursing, public health, and education**. 2018; 19(1): 73-85.
5. Gielen, A. C., & Eileen M. M. **The PRECEDE - PROCEED Planning model**. in health behavior and health education, edited by Glanz, K, Lewis, F., & Rimer, K. B. San Francisco: Jossey-Bass. 1996.
6. Chainant K, Chanthamolee S, Suwan P, Srisuphanunt M. **The development of an oral healthcare model for older adults with chronic diseases in Rangsit city municipality, Patum Thani province**. The Southern College Network Journal of Nursing and Public Health. 2018; 5(1): 91-107.
7. Meewanee P, Duangsong R. Factors related to behaviors preventing periodontal diseases among elderly, Nam Nao district Phetchabun province. **Thai Dental Nurse Journal**. 2016; 27(1): 92-107.
8. Sota C. **Concepts theories and application for health behavioral development**. 3<sup>rd</sup> ed. KhonKaen: KhonKaen University. 2011.
9. Tilokkarn N. Factors Related to Oral Health Problems and Dental Care Services of Diabetic Patients, Songkhla Hospital. **Songklanakarin Dent. J**. 2017; 5(2): 11-16.
10. Phoophania M, Prayoonwong N. Factors influencing dental services accessibility among the elderly in Suphanburi province. **Sripatum Review of Humanities and Social Sciences**. 2018; 18(2): 66-75.
11. Muang Wan sub-district health promoting hospital. **General information and number of diabetic patients in Muang Wan Sub-district**, Nam Phong district, KhonKaen province. Khon Kaen. 2019.
12. Cohen JM, Uphoff NT. Participations place in rural development: Seeking clarity through specificity. **World Development**. 1980; 8(3): 213-235.
13. Chantrasuwan S, Buatuan S. **Social sciences research methodology**. Khon Kaen: Department of sociology and anthropology, Faculty of humanities and social sciences, Khon Kaen University. 2004.
14. Likert R. **The human organization: Its management and value**. New York: McGraw-Hill. 1976.

15. Elifson K. **Fandamental of social statistic**. International edition. Singapore: McGraw-Hill. 1990.
16. Phaonimmongkol C. Factors related to dental service needs of the elderly people in Bangbo subdistrict administrative organization, Samut-Prakarn province. **J Gerontol Geriatr Med**. 2018; 17(2018): 10-19.
17. Rodsawangs S. **Factors related to dental care behaviors among the elderly in Thungthong sub-district, Nongbuadistrict, Nakhonsawan province**. Naresuan research 12: Research and innovation on national development; 2016 July 21-22, Naresuan University. 2016.
18. Thivakorakot W. Associated factors of oral health status in working-age population at Amphawa district, SamutSongkhram province. **Region 4-5 Medical Journal**. 2017; 36(4): 237-249.
19. Sangouam S, Kitterawuttiwong N, Tejavivaddhana P, Pratoomsot C, Korwanich K. Factors related to accessibility of dental care service among the elderly in lower northern region, Thailand. **CM Dent J**. 2015; 36(1): 53-62.
20. Seehawong M. Health perception associated with oral health behaviors of the elders in Phetchabun municipality, Muang District, Phetchabun province. **Journal of Health Science**. 2018; 28(3): 418-431.
21. Subbowon U. Factors related to utilization of dental services among elderly in Nakhonchaisi subdistrict, Nakhonchaisi district, Nakhon Pathom province. **Region 4-5 Medical Journal**. 2018; 37(4): 306-317.
22. Torarid C, Rachsombut C, Srisang P, Phajan T, Bunyu S. Factors related to oral health care behaviors of disabled, Buayai sub-district, Buayai district, Nakhon Ratchasima province. **Thai Dental Nurse Journal**. 2015; 26(2): 64-72.
23. Arsaphanom J, Janposri W. Oral health care behaviors and factors relation to oral health care behaviors of type 2 diabetes mellitus patients in sub-district health promoting hospitals, Khongchai district, Kalasin province. **Research and development health system journal**. 2013; 6(2): 162-171.